



# İŞÇİNİN SESİ

## ÇEK-AL

Fabrikalardan makine sesinden

önce *İşçinin Sesi* gelecek!

Yıl:15, Sayı:371, 20 Şubat 1989

Tek büyük işçi sınıfı!

Tek silah illegal parti!

Tek yol devrim!

*Gorbaçof'lar perestroyka adını verdikleri reformlarla Sovyetler Birliği'nin çehresini değiştirme çabasına hız verdiler. Kendilerine karşı henüz güçlü bir sol muhalefetin örgütlenmiş olmamasını fırsat bilerek, giderek daha da açık konuşuyorlar. Marksizm-Leninizmden ne kadar farklı düşündüklerini saklamaya artık eskisi kadar gerek duymuyorlar.*

## Gider k açılıp saçılıy rlar

Sovyetler Birliği'nde Gorbaçof yönetiminin görüşleri, kabak çiçeği gibi açıyor. Sovyet dışişleri bakanı Şevardnadze'nin geçen yıl eylül ayı sonunda, devlet başkanı Gorbaçof'un aralık ayı başında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptıkları konuşmalar, SBKP Politbürosu yeni ideolojik işler sorumlusu V. Medvedev'in ekim ayında Moskova'da düzenlenen uluslararası bir toplantıda "modern bir sosyalizm kavramı" üstüne yaptığı son "katkı"lar(!), bunun son örnekleri arasındadır. Sol harekette kimi guruplar Gorbaçof'ları "cici" göstermeye çabalıyorlar ama, Gorbaçof'lar kendi kendilerini sergileyerek, "cici" mi yoksa "öcü" mü oldukları konusunda kuşkuya hiç yer olmadığını kanıtlıyorlar. Bu yazıda, Gorbaçof ve SBKP'nin önde gelen öteki yetkililerinin, sözünü ettiğimiz konuşmalarını ele alarak değerlendireceğiz.

Mercan Köklü

Gorbaçof yönetimi, geçtiğimiz yıl haziran ayında yapılan SBKP 19. Tüm Ülke Konferansı'ndan bu yana, *perestroyka* (yeniden yapılanma) adını verdiği değişikliklere hız verdi.

Gorbaçof yönetiminin ülke içinde yaptığı temel değişikliklerin başında, ekonomik planda, küçük ya da büyük tarım ve endüstri işletmelerinde özel girişime ve özel mülkiyete "kooperatif hareketi" adı altında geniş olanaklar tanınması geliyor. Ayrıca, (Gorbaçof'un kendi sözleriyle) kırdaki ve kentte "mal sahibi olma yaklaşımı"ni güçlendiren bu uygulamalar, çeşitli yeni yasalarla güvence altına alındı. Bir yandan merkezi planlama sistemine ciddi darbeler

indirilirken, bir yandan da ekonomiye yeni yeni kapitalist mekanizmalar tanıtıldı. Dış ticarete devlet tekeli kaldırıldı.

Siyasal planda ise, aktif yığın demokrasisini dışalayan, ama "iyice" bir burjuva demokrasisinin bile gereklerini tam karşılamayan girişimlerde bulunuldu. Bir yandan da Sovyet Anayasası değiştirildi. Eski Sovyet sisteminin yerine, daha çok üyeli ama daha seyrek toplanacak olan bir "Halk Temsilcileri Kongresi" getirildi. Yüce Sovyet, bu Kongre'nin içinden seçilecek 544 üyeli bir profesyonel parlamentoya dönüştürüldü. Devlet başkanının yetkileri artırıldı. İşçi sınıfının devlet yöne-

timinde zaten az olan ağırlığı iyice azaltıldı. Menecerlerin, teknokratların ağırlığı ise artırıldı.

Gorbaçof'un *perestroyka* ve *glasnost*'uyla gelen bir diğer yenilik de, Brejnev'ten başlayıp Stalin'e uzanan ve giderek Lenin'e varan suçlama kampanyalarının yoğunlaşması oldu. Bu kampanyalara, tarımda kolektifleştirme kampanyasının "kurbanları" olarak nitelenen *kulakların* itibarlarının iade edilmeye başlanması eşlik etti.

ABD başkanlık sistemine çok benzerlikler taşıyan yeni yapı, ondan farklı olarak, çok partililiğe izin vermiyor. Farklı sınıf çıkarlarının yansıtacağı sosyalist siyasal arena-

daki bu boşluğun, komünist partisi sulandırılarak doldurulmasına çalışılıyor. Gorbaçof yönetiminin "reformları", teoride ve pratikte *işçi sınıfının* partisi olan komünist partisini, bir *perestroykacılar partisine* dönüştürmeye çabasını anlatıyor.

Gorbaçof ve yandaşlarının "yeni siyasal düşünce" adını verdikleri bu tutum, elbette kendisini dış siyasette yansıtacaktı. 27. Kongre'den bu yana güçlenen ama özellikle 19. Konferans'tan bu yana iyice alenileşen bir gelişme eğrisi çizerek yansıttı da.

Dünya komünist hareketinin iyice rotadan çıkarak *yeni sosyal demok-rasi* rayına oturduğu günümüzde, devrimci kamuoyu, hem bu sürük-

lenişin hem de kendi ideolojik yeter-sizliklerinin etkisiyle, Sovyetler'deki hızlı gelişmeler karşısında iyice afaladı. Gorbaçov'un reformlarının sosyalizmi "ileri götürmeye"(!) yönelik olduğunun teorisini yapmaya çalıştı. Oysa, görünen o ki, devrimci hareketin Gorbaçov'u cici ve çağdaş bir komünist gibi sunma çabasının, iyice müzminleşmiş teorik kabızlığının ürünü olan bu tutumu, en başta Gorbaçov yönetiminin kendisi yerle bir ediyor.

1985'ten bu yana, dozu artırılarak piyasaya sürülen *perestroyka* uygulaması, sosyalist ekonominin - hızlı ya da yavaş, az ya da çok bürokratik deformasyona uğramış, ama işleyen - yapısını allak bullak etti. Sosyalist ekonominin beyni olan merkezi planlama başta olmak üzere birçok kurumu, pratikte önemli ölçüde işlemez hale getirdi. Sosyalist üretim ilişkilerini doğrudan tehdit eden, sistemle uzlaşmaz çelişki içinde olan kapitalist uygulamalar başladı.

Bunun ilk sonucu, tarım başta olmak üzere ekonominin durumunun iyice kötüleşmesi, sınıf çelişkilerinin azması, toplumdaki patlayıcı potansiyelin iyice artması, ama patlamadığı için de, toplumsal huzursuzluk ve çürümenin yaygınlaşması oldu. Bu da, reformları için emperyalizmden büyük ölçüde destek alacağı uman Gorbaçov'un bu desteğe olan gereksinimini iyice yakıcılaştırdı. (Sosyalizm tarihinde ilk kez, hemen hemen bütün emperyalist çevreler değişen ölçülerde olmakla birlikte bir sosyalist ülke liderini destekliyor.) Zaten *perestroyka*'yı avuçlarını oğuşturarak izleyen emperyalizm, bu durum karşısında, Gorbaçov'un iç ve dış siyasete ilişkin tutumunu "daha da netleştirmesi" yönünde basıncı artırdı.

Öte yandan, 19. Konferans öncesinde, parti örgütü içinde çeşitli denge hesaplarının yapılması, fincancı katırlarının ürkütülmemesi düşüncesi vb. Gorbaçov ve yandaşlarının görüşlerinin net bir biçimde getirilmesine bir ölçüde engel oluyordu. Bu nedenle *perestroyka*'cılar, görüşlerini, komünist terminolojinin ardına saklanarak, Marksizm-dışı uygulamalarına Lenin'den kılıf bulmaya çabalayarak sunuyorlardı. Konferansta Gorbaçov çizgisinin kabul görmesi, bu gerekliliği büyük ölçüde ortadan kaldırdı.

Gorbaçov'un ve SBKP yönetimindeki çeşitli yetkili ağızların, son zamanlarda yaptıkları çeşitli konuşmalar, "yeni siyasal düşünce" denilen Marksizm-dışı görüşün çeşitli yönlerini geçmiş döneme oranla *daha açık ve net* olarak ortaya koyuyor. Bir başka biçimde söylersek, *perestroyka*'cıların "yeni siyasal düşünce"sinin yeterince açıklığa kavuşmamış çeşitli boyutları, şimdilerde kabak çiçeği gibi açıyor!

Bu konuda, Sovyet dışişleri bakanı Şevardnadze'nin ve devlet başkanı Gorbaçov'un Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptıkları konuşmalar yeterince sergileyicidir. Bu arada, Gorbaçov'un ekim ayında SBKP Politbürosu'na sokarak ideolojik işler sorumluluğuna getirdiği Vadim Medvedev'in "teorik katkı"ları da bunların üstüne tuz-biber ekliyor. Ya-kından bakalım.

## I - Dünya koşulları kimse farketmeden nasıl da değişmiş

Sovyet dışişleri bakanı Edvard Şevardnadze geçen yıl Eylül ayında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 43. oturumunda bir konuşma yaptı.

Gorbaçov'un 19. Tüm Ülke Konferansı'nda getirdiği görüşleri biraz daha somutlaştıran, açan bu konuşma, basında taşıdığı önemle orantılı bir ilgi görmedi. Çünkü emperyalist kamp, 28 yıldır BM'de konuşacak ilk Sovyet lideri olan Gorbaçov'u bekliyordu.

Gorbaçov merakla beklenen konuşmasını 7 Aralık 1988'de yaptı. Bu konuşma, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 28 yıl boyunca sağa doğru ne ölçüde "ilerlemiş" olduğunu sergiledi. Oyle ki, 1960'da BM'de konuşan Hruşçov, Gorbaçov'un yanında zemzemle yıkanmış gibi, hatta "aşırı solda" kaldı.

Hruşçov konuşması sırasında ayakta kalkıp kürsüye vurarak emperyalistlere seslenmiş, onlara "sizi gömeceğiz" demişti. Gorbaçov ise, 1789 Fransız burjuva devrimi gibi, Sovyet devriminin de "geçmişin gerçeği"(!) olduğunu vurguladı. Uluslararası ilişkileri "ideolojiden kurtarmak gerektiğini" anlattı. Emperyalizme, "insan soyunun ortak çıkarları" temelinde, "birlikte yaratıcılık ve birlikte kalkınma anlamında bir işbirliği" çağrısı yaptı.

Gorbaçov'un BM konuşması çeşitli açılardan ibret verici ve öğretici bir belgedir.

## Gorbaçov'un yarattığı "yeni" dünya

Gorbaçov, BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasına "21. yüzyıla nasıl bir insanlık girecek" sorusuna yanıt vererek başladı. "Yeni bir dünya"da yaşamakta olduğumuzu, "koşulların değiştiğini" vurguladı. Şöyle dedi:

"Bugün dünya, bu yüzyılın başına hatta ortasına göre *çok daha farklı* bir yerdedir. Ve bütün bileşenleriyle birlikte

değişim içindedir.

"Nükleer silahların ortaya çıkışı, bu *değişikliklerin temel doğasının* trajik bir yoldan vurgulanmasıydı. Sonul askeri gücün maddi simgesi ve taşıyıcısı olan nükleer silahlar, aynı zamanda bu gücün mutlak sınırlarını da koydu.

"İnsanlık, bütün önemi ile birlikte *ölüm kalım sorunuyla, kendini koruma sorunuyla* yüzyüzedir.

"Köklü toplumsal değişiklikler meydana geliyor. Doğuda, güneyde, batıda ve kuzeyde yüz milyonlarca insan, yeni uluslar ve devletler, yeni toplumsal hareketler ve ideolojiler tarihin ön planına çıktı. Bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal adalet için verilen uğraş bütün çeşitliliği ve bütün çelişkileriyle birlikte, geniş ve çoğu kez *çalkantılı halk hareketlerinde* kendini gösteriyor. Tüm dünya düzenini demokratikleştirme düşüncesi güçlü bir toplumsal ve siyasal güce büyüdü.

"Aynı zamanda, bilim ve teknolojiye devrim, daha yakın zamana dek ulusal ve bölgesel nitelikte olan ekonomik, gıda, enerji, ekoloji, iletişim ve nüfus sorunlarını global sorunlara dönüştürdü.

"Herhangi bir 'kapalı' toplumun varlığı bugün çok zor olanaklıdır. *Evensel güvenliğin en temel bileşeni olarak*, uluslararası işbirliği sorunlarının tümü üstüne görüşlerin *köklü revizyonuna* bu nedenle gerek duyuyoruz.

"Dünya ekonomisi, dışında hangi toplumsal sisteme ait ya da hangi ekonomik düzeye ulaşmış olursa olsun, hiçbir devletin normal olarak gelişemeyeceği tek bir organizma durumuna gelmektedir.

"Fakat, dünyanın ekonomik büyümesi *geleneksel tipte endüstriyel gelişmenin çelişkilerini* açığa çıkarıyor ve onun sınırlarını koyuyor. Endüstrileşme, yayılma ve derinleşme yoluyla (dünyayı) bir ekolojik felakete götürüyor.

"(...)

"Bir başka sorun, endüstrileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu arasındaki, kapanmayan ve böylelikle de global ölçekte giderek artan bir tehdit oluşturan uçurumdur." ("Mihail Gorbaçov'un BM konuşması", *Pravda*, 8 Aralık 1988)(abç)

Gorbaçov'un konuşması ustaca bezemiş bir demagoji ve totoloji örneği, bazı gerçeklerin karışık ya da eksik bir biçimde verilerek saptırıldığı, içeriğinin boşaltıldığı, Marksizm-dışı görüşlere kılıf yapılmaya çalışıldığı bir metindir. Bu en başından itibaren böyledir. Örneğin demagojiye, zaten yaşamın bir gerçeği ve dolayısıyla da diyalektiğin temeli olan bir şeyi, dünya toplumlarının ve doğanın "bütün bileşenleriyle birlikte" sürekli değişim içinde olduğunu, yineliyor görünerek başlıyor. Ama bu arada "bugün"ün dünden "çok daha farklı olduğu" hususuna özel vurgu yaparak konuşmanın ilerisinde "derinleşireceği"(!) Marksizm-dışı görüşler için yol açıyor.

Gorbaçov'un yukarıda verdiğimiz alıntıda söylediklerinden şöyle bir manzara çıkıyor: Dünya bugün geçmişe göre *çok farklı* bir yerdedir. Bu noktada "insanlık", ölüm kalım sorunuyla, kendini koruma sorunuyla karşı karşıyadır. Neden? Çünkü, a) nükleer bir savaş insanlığı yok edecektir, b) dünya ekolojik bir felakete doğru gidiyor, c) bunların yanı sıra ve en az bunlar kadar önemlisi, emperyalist ülkelerle geri kalmış ülkeler arasındaki uçurum giderek büyüyor, toplumsal kutuplaşma artıyor ve bunun sonucunda da "çalkantılı halk hareketleri" ortaya çıkı-



Bu gidişle yakında yalnız kaşlar değil, silahlar da çatılacak.



yor, d) iyice uluslararasılaşmış tek dünya pazarında sorunlar *globalleşiyor!*)

Tablo gerçekten hoş ve ibret vericidir. İlk bakışta, dünyanın kötü kaderi üstüne timsah gözyaşları akıtan bütün liberal burjuvaların yüreğini hoplatacak bir dil kullanılmış. Örnekler çarpıcıdır. Daha da önemlisi, yoksul dünya ile zenginlerin dünyası arasındaki uçurumun büyümesi ve çalkantılı halk hareketlerinin ortaya çıkmasının, konuşmanın bu bölümünde, insanlığın ölüm kalım sorunları arasında yer alması *tesadüf değildir.*

Gorbaçov, bu sorunların "dünya" ve "insanlık" için ölüm-kalım sorunu olduğu değerlendirmesinden yola çıkarak, asıl meramını anlatmaya başlıyor. Punduna getirdiği yerde, "evrensel güvenliğin en temel bileşeni olarak", "uluslararası işbirliği sorunlarına ilişkin"(!) görüşlerde (yani SBKP'nin dünya görüşünde) "köklü revizyon" gerekliliğine varıyor. Ve iki saptama yapıyor.

Bu durum, a) tüm dünya düzeninin demokratikleştirilmesini, b) "dünya ekonomisinin işleyişinde *bütünüyle yeni bir mekanizmanın, yeni bir uluslararası işbölümü yapısının yaratılması*"nı gerekli kılıyor.

Burada bir duralım.

### Nükleer savaşın önlemek istiyorsanız devrim için savaş

Gorbaçov'un en başa yerleştirdiği, dünyayı *bugün* dünden "çok daha farklı bir yere" getiren değişikliklerin temel doğasını temsil ettiğini ileri sürdüğü "ölüm kalım sorunu", nükleer savaş tehlikesidir. Burada sorumuzu soralım. Neden dün değil de bugün? 1985'ten bu yana ne oldu da, dünya birdenbire böyle ciddi bir kendini koruma sorunuyla yüzyüze geldi?

Gorbaçov bu soruları yanıtlamıyor.

Ha, denebilir ki, nükleer savaş bugün dünyayı yok eder. Doğru ama, bu tehlike dün de, 1970'lerde hatta 1960'larda da vardı. Nükleer silahlar II. Dünya Savaşı'ndan bu yana var. ABD'nin ve SSCB'nin ellerindeki nükleer yığınak, ta 1960'lardan beri, dünyayı topyekün birçok kez mahvedecek bir düzeydedir. O zaman, sorunu *bugün* yakıcılaştıran ve teoride "revizyon" gerektiren şey, nükleer tahrip gücünde niceliksel bir büyüme — örneğin dünyanın 5 kere değil de 55 ya da 155 kere yok edilmesi — midir? Değildir. Sorunun "yakıcılaşması", bugün ortaya çıkmış bir olgu olmadığı gibi, Gorbaçov da Marksizmden bu nedenle vazgeçmiş değildir. Nükleer yıkım tehlikesi, vb. bunun kılıfıdır.

Yine de, bu konunun üzerinde durmamız, Marksizm-Leninizmin tutumunu kısaca ele almamız yerinde olacaktır.

Kapitalizm bir dünya sistemi olarak geliştiği andan itibaren, insanlığın taş devrine kadar götürülmesi tehlikesi vardı. Marks-Engels, kapitalizmi, "insanlığı birbirlerini aç canavar gibi yiyen sürülere dönüştüren", "milyonların katline götüren" bir *rekabet sistemi* olarak tanımlıyordu. (Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.3 s.473, c.4 s.243) Lenin, "emperyalizmin Avrupa kültürünün geleceğini tehlikeye attığı"nı (Lenin, *Toplu Yapıtlar*, c.21, s.40) söylerken, I.Dünya Savaşı'na ilişkin olarak da, "savaşın insanlığı uçurumun kenarına,



"Yine neler diyor acaba?"

uygarlığın yıkılışının eşiğine getirdiğini" (agy, c.24 s.86) vurgularken, sorunun *emperyalist-kapitalizmin varlığı* ile bağımlı koyuyordu.

Demek ki, sorun bugün ortaya çıkmış bir sorun değildir. Uygarlığın yıkıma uğraması tehlikesi kapitalizmin doğuşuyla ortaya çıkmıştır, tamamen küle dönüşmesi tehlikesi de emperyalizmin nükleer yıkım gücüne erişmesinden bu yana vardır. 1960'lardan itibaren, ABD ile SSCB arasında nükleer "parite"nin (ya da başka bir deyişle "dehşet dengesi"nin) sağlanması ve nükleer silahlanmanın hızla tırmanarak, en sonunda "Yıldız Savaşları"na varması, bu durumda niteliksel değil niceliksel bir artış getirmiştir.

Sosyalist ülkelerin nükleer savaşın önleme çabaları büyük önem taşır, ama bu çabanın zayıf halkalarda emperyalizme karşı devrim savaşıyla desteklenmesi, komünist barış savaşının temelidir. Emperyalizm var olduğu sürece barış, iki savaş arasında ateşkesten başka bir şey değildir. Sorunun köklü çözümü, savaşın kaynağını, emperyalizmi yeryüzünden kaldırmakla, dünya devrimıyla sağlanır. Geçenlerde yitir-

diğimiz değerli Yalçın Çağlar yoi-daşımız, bu konuda şöyle yazmıştı:

"Halklara söylenmesi gereken, 'nükleer bir savaşta yok olmak istemiyorsanız, işçi sınıfının, dünyanın her yerinde bu savaşın kaynağı emperyalizme karşı devrimci savaşlarını ve sosyalist ülkelerin nükleer savaşın önleme çabalarını destekle' olmalıdır." (Y.Çağlar, "Nükleer savaşın önlemek istiyorsanız devrim için savaş", *İşçinin Sesi*, 11 Şubat 1987, sayı:322 s.10)

Gorbaçov ölüm kalım sorunu dediği bu soruna da, sorunun gerçek, kalıcı çözüm yoluna da böyle bakmıyor. Çünkü o, a) emperyalizmi modern savaşların kaynağı olan bir sistem olarak değil bir "politika" olarak algılıyor (27.Kongre raporu), b) dolayısıyla militarizm de emperyalizmin saldırgan özünün örgütlenişi, onun yapısal bir özelliği olarak değil, kötü niyetli politikacıların "tercihi" olarak algılanıyor (*Cumhuriyet*, 11-12 Ocak 1989) ve dahası, c) savaşın siyasetin başka araçlarla devamı olarak görmüyor (Moskova'da Barış Forumu konuşması, 14-

16 Şubat 1987). Bunlar birbirinin mantıksal uzantısı olan görüşlerdir. Gorbaçov Marksist değildir.

### Ekolojik felaketin önünü kapitalizmi ortadan kaldırarak alınır

Dünyanın ekolojik bir felakete gittiği konusuna gelince. Son yıllarda, modern endüstrinin doğaya büyük zarar verdiği, dünyanın ekolojik dengesinin hızla altüst olmakta olduğu, ufak su birikintilerinde yaşamın ölmesinden okyanuslara kadar çevre kirliliğinin yaygınlaştığı, nükleer kirlilikten atmosferdeki ozon tabakasının delinmesine ve yerkürenin iklimine varıncaya dek dev sorunların biriktiği, çevre sorunlarından bütün insanlığın etkilendiği, yığınların bilincinde öne çıktı. Gorbaçov bunu görünce hemen "global sorun"(yani sınıfları aşan, onları yataylamasına kesen bir sorun) etiketini yapıştırıyor. Tam bir liberal gibi tutum alıyor.

Oysa, yeryüzünde yaşayan milyarlarca insanın yaşamını derinden etkileyen, önü alınmazsa çok ciddi sonuçları olacak olan çevre sorunları, sonuçları açısından bütün insanlığı

ilgilendirmekle birlikte, kaynağı açısından "global" (sınıfları aşan, sınıflarüstü) değil, bütünüyle *sınıfsal* sorunlardır. Hemen bugün ortaya çıkmış da değildirler.

Gorbaçov, çevre sorunlarının temel kaynağını, "geleneksel tip endüstrileşme"yle açıklıyor. Sorunun nedenini burjuvazide, kapitalizmde değil de belli bir tür teknolojiye görüyor. O zaman sorumuzu soralım. Bugünkü sorunları yarattığı söylenen teknolojiyi kim kullanıyor, kim seçiyor? Amazonlar'da her yıl Belçika büyüklüğünde tropik orman yakılmasıyla sonuçlanan siyasal kararı kim alıyor? Daha binlerce örnek için aynı soru sorulabilir. Hepsinin de tek ve doğru yanıtı "egemen sınıf, burjuvazi"dir. Sosyalist ülkelerde ise, işçi sınıfının denetimini dışında kalmış olan bürokrasi/teknokrasidir.

O zaman, Gorbaçov'un hayat mecmat sorunları arasında saydığı bu sorunun çözümü için "eski teknolojik kalıpların" değişmesini, "ekolojik olarak temiz" endüstrilere yönelmesini kibar bir dille "tavsiye" etmesi, kel başa şimşir taraktır. Mühendis ağzıdır. Tabii ki, Marksizmdışı bir konumdan gelmiştir. Aslına bakarsanız, Gorbaçov bu doğruların çok iyi farkındadır. Dışarıdan bakınca teknik adam yaklaşımı gibi görünen bu tutum, özünde, çevre sorunlarını gerekçe yaparak emperyalizme işbirliği elini uzatma stratejisinin önemli bir parçasıdır. "Nasıl yaparım da emperyalizmle ortak çalışacak bir 'sorun alanı' daha yaratabilirim?" Gorbaçov'un yaklaşımı budur.

Oysa çevre sorunları böyle hesaplara konu edilemeyecek denli derin ve önemli bir demokratik savaşım odağıdır.

Bugünkü anlamıyla çevre sorunlarının ortaya çıkışı, endüstri sürecinin başlamasıyla, *kapitalizmle* eşzamanlıdır. Marks buna şöyle değiniyor:

"Kapitalist üretim teknolojiyi geliştirir ve farklı süreçleri bir toplumsal bütün halinde biraraya getirir ama bunu ancak bütün zenginliklerin orijinal kaynaklarını — toprağı ve işçiyi — kemirerek yapar." (Marks, *Kapital*, İng. basım, c.1, s.474-475)

Kapitalizmin gelişmesine paralel olarak, işçilerden başlayarak geniş halk kesimlerinde (örneğin Bopal'de zehirlenen yüzbinler) ve doğada meydana gelen tahribat, bugün dev boyutlara ulaşan çevre sorunları, ta başından beri endüstri ve tarımda emekçilerin iş ve yaşam koşulları olarak varoldu. Çevre sorunları, işçi ve emekçilerin iş ve yaşam koşullarından büyüdü. Altında yatan kızıl şerit de çok basit bir nedendir: *Kapitalizmin kâr güdüsüdür.*

"Kapitalist üretim biçimi, genel olarak, bütün cimriliklerine karşın, kendi insan materyeline gelince haddinden fazla müsriftir." (agy, c.3, s.86)

Çevre sorunları, kapitalizm varolduğu sürece, çözümleri kapitalizm altında olanaklı olmakla birlikte, şu ya da bu biçimde sürecektir. Çünkü, "kapitalist üretim biçimi, doğası gereği, belli bir noktanın ötesinde tüm rasyonel iyileştirmeyi dışalar". (Marks, *agy*, s.452)

Son yıllarda birçok olayda somut örneklerini yaşadığımız gibi, emperyalizm, bir yandan çevre endüstrisini

"kârlı" gördüğü yerde kurup geliştirirken, bir yandan da metropol ülkelerde geniş yığınsal tepki toplayan kirlendüstri süreçlerini, endüstriyel artıkları geri kalmış ülkelere ihraç ediyor. Çevre kirliliğini bir coğrafi alandan bir başkasına taşımaya çabalyor.

Ote yandan, amacı toplumsal yarar olan sosyalizmde, bugünkü çevre sorunlarının en önemli nedeni, devrimle miras alınan kapitalist endüstri, kapitalist endüstrileşmenin kopya edilmiş olması, (sosyalist sistem henüz her alanda emperyalizmi geçmiş olmadığı için, ki en geri olduğu alanlardan biri çevre sorunları alanıdır) dünyaya örnek oluşturamamasıdır. Ve en önemlisi, aktif yığın demokrasisinin yokluğu, proletaryanın kendi devletini denetiminin yetersizliği, hatta giderek devletini elden yitirmesidir.

Çevre kirliliği, "ekolojik felaket" tehlikesi, gerçekten güncel ve gittikçe yakıcılaşan bir sorundur. Varlığı en başta ve temel olarak *kapitalizmin dünya yüzündeki varlığıyla*, sosyalist ülkelerde de bürokratik deformasyonla bağlıdır. Bu sorunun çözüm yolu, söylediklerimizden çıkıyor: Kapitalizmin ortadan kaldırılması (yani dünya devriminin tamamlanması) ve sosyalist ülkelerde aktif yığın demokrasisi. Gorbaçov'ta böyle bir çözüm yolu yok! Onun baktığı yer emperyalizm, sağlamaştırmaya çalıştığı teknokrat bürokrasinin erkidir.

### Toplumsal kutuplaşma ve çalkantılı halk hareketleri kime tehdittir?

Gorbaçov, önce insanlığın hayat mecmat sorunuyla, kendini koruma sorunuyla karşı karşıya olduğunu belirtiyor. Ardından, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal adalet için yola çıkan "çalkantılı halk hareketleri"nden, "tüm dünya düzenini demokratikleştirme düşüncesi"nden söz ediyor. Sonra da, "endüstrileşmiş" ülkelerle (siz bunu kapitalist-emperyalist ülkeler olarak anlayın) "gelişmekte olan" ülkeler (az ve orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler) arasında "kapanmayan" uçurumun "global ölçekte bir tehdit oluşturduğunu" ekliyor.

Burada dikkat etmemiz gereken birkaç nokta birden var.

Bir kez, uçurum sorunu ve çalkantılı halk hareketleri, Gorbaçov'un "insanlığın ölüm kalım sorunu"nu ele aldığı bölümün içinde konu ediliyorlar ama, birbirleriyle neden-sonuç ilişkisi olan iki olgu gibi değil, *ayrı ayrı*, mantıksal olarak ters bir sıralamayla veriliyorlar. Ayrıca, bunun yanında "tüm dünya düzeninin demokratikleştirilmesi" gibi bir istem beliriyor.

Emperyalist sömürü va yağmanın, "demokrasi" diye yola çıkan halk hareketinden ayrı değerlendirildiği bir anlayışta "dünya düzeninin demokratikleştirilmesi" bir tek anlama gelir: Devrimci durumları yumuşatmak, devrimlerin önünü tıkamak için burjuva demokrasilerinde belli "gevşemelere" gidilmesi. Ancak bu kağıt üstünde bir hesaptır. Emperyalizmi sistem olarak değil de "politika" olarak anlayan bir görüştür.

Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması, asalak ve çürümüş kapitalizmdir. Emperyalizm, öteki özelliklerinin yanısıra, "bir avuç 'ileri' ülkenin, dünya nüfusunun çoğunlu-

ğunu mali yönden boğduğu evrensel bir sömürgeci baskı sistemine dönüşmüş olan kapitalizmdir" (Lenin, *Emperyalizm*, Sol Yay., s.11). "Sayıları gitgide artan küçük ya da zayıf ulusların zengin ya da güçlü birkaç ulus tarafından sömürülmesi" (*agy*, s.150) onun ayırdedici özelliklerindedir. Emperyalizm, "her yere, özgürlük değil egemenlik eğilimi götüren finans-kapitalin ve tekellerin çağıdır". (*agy*, s. 146)

Geri kalmışlık, emperyalizm aşamasında, bizzat emperyalizmin sürekli yeniden-ürettiği *yapısal* bir olgu haline gelmiştir. Bu nedenle, mutlak ya da görece "uçurum"un büyümesi, emperyalist yağma altında olup onun atardamarlarını beslediği için bütün kaynakları kurutulmuş ülkede, ekonominin sürekli bunalımlı yapısını, sınıf çelişkilerini azdırır, toplumsal kutuplaşmayı hızla körükler, devrimci durumları besler. Çalkantılı halk hareketleri işte bu ortamda sahneye çıkar ve "toplumun demokratikleştirilmesi" istemiyle elbette gelir.

Ama Gorbaçovlar, bir yandan devrimci patlamalardan, "sıcak noktalarındaki yangınlardan" derin bir korku duyuyor ve bunu "uluslararası güvenliği tehlikeye sokacak gelişmeler" olarak niteliyorlar. Ote yandan, toplumda "tüm düzenin, demokratikleştirilmesi yolunda bir istem" olduğunu da görüyorlar. Bu durum onları, statükoyu korumaya, devrimci durumların bastırılması, devrim tehlikelerinin örtbas edilmesi için emperyalizmle, burjuvaziyle işbirliği yapmaya götürüyor. Yaptıkları budur. Bunu beceremediklerini düşündükleri yerde de ağlaşıyorlar. Oysa böylesi patlayıcı ortamları, çalkantılı hareketlerin ortaya çıkışını proletarya doğal ve devrimci coşkuyla karşılar. Hareketin başına geçmeye çalışır, devrimle zayıf halkayı emperyalist zincirden koparmanın kavgasını verir.

O halde, emperyalizmin metropoller ile zincin zayıf halkaları arasında "uçurumların büyümesi", "çalkantılı" halk hareketlerinin "demokrasi, bağımsızlık, sosyal adalet belgeleriyle" bile olsa sokakları doldurmaları, dünya ya da emekçi insanlık açısından "global bir tehdit" olamaz. Ama, kuşkusuz *sınıfsal* bir tehdittir. Hedefi de emperyalizm, dünya burjuvazisidir. Gorbaçov'un bundan korku duyması, onun konumunun ve dünya görüşünün ne olduğu, aslında hangi sınıfın çıkarları için ağlaştığı konusunda yeterince sergileyicidir.

### Tek dünya pazarnın sahtekarca kabulü

Gorbaçov'un buraya kadar söylediklerinde uzaktan bakınca olumlu görünebilecek bir tek nokta var. Tek dünya pazarı gerçeğinin kabulü. Gorbaçov, yazının başlarında verdiğimiz alıntıda, Sovyetler Birliği'nde ve dünya komünist hareketinde uzun yıllar varlığı yadsınmış olan tek dünya pazarını kabul ediyor.

Tek dünya pazarı gerçeğinin kabulü, kendi içinde önemli bir adımdır. Sosyalizm ve emperyalizmin birbirinden yalıtılmış, iki ayrı pazar olduğu varsayımına dayalı, oportünist eğilimleri besleyen yanlışların önünü tıkar.

Yürükoğlu yoldaş, 10 Eylül 1980'de TKP kuruluş yıldönümünde yaptığı konuşmada tek dünya pazarı konusunu şöyle ele almıştı:

"Bugün iki dünya sistemi vardır, ama

bir tek dünya pazarı vardır. Kapitalist sektör de, sosyalist sektör de onun parçalarıdır. Kapitalist ülkelerdeki enflasyonun, bunalımın sosyalist ekonomileri etkilemeyeceğini söyleyebilmek için gerçekten birşey bilmiyor olmak gerekir. Böyle söylemek, sosyalist ülkelerin, kapitalist ülkelerle ekonomik ilişkiler kurmadan yaşayabileceği anlamına gelir. Ki yaşayamazlar. Hiçbir ülke bunu yapamaz." (R. Yürükoğlu, *Sosyalizm Üstün Gelecektir*, s.39)

Gorbaçov, bu aşikar gerçeği kabul ediyor. Dünyaya 'kapalı' bir toplumun olamayacağını, dünya ekonomisinin "dışında hangi toplumsal sisteme ait olursa olsun hiçbir devletin normal olarak gelişemeyeceği" bir *organizma* haline geldiğini söylüyor.

Ancak, emperyalizmle her ne pahasına ve her ne gerekçeyle olursa olsun "işbirliği" anlayışı, Gorbaçov'ta o denli güçlüdür ki, tek dünya pazarı konusunu bile bu işbirliğine gerekçe, temel yapmaya çalışıyor. "*Evrensel güvenliğin en temel bileşeni olarak*, uluslararası işbirliği sorunlarının tümü üstüne görüşlerin *köklü revizyonuna*" bu yüzden gerek duyduk, diyor. Bu alenen yüzsüzlük değil de nedir?

Sosyalizmin tek dünya pazarında bir sektör olması demek, sosyalizmin kapitalizmle bu alanda yoğun bir rekabet içinde bulunması, kendi üstünlüğünü bu arenada kanıtlaması demektir. "Aynı pazardayız, o halde belgimiz işbirliğidir, görüşlerimizi bu nedenle revize ediyoruz" demek ise, Marksizm-Leninizmi bir kenara bırakıp burjuva ideolojisine teslim olmak demektir. Gorbaçov'un çizgisi SSCB'yi buraya götürüyor.

Sosyalizm tek dünya pazarı platformunda emperyalizmle zorlu bir rekabet içindedir.

"Bu yarışta belirleyici olan ölçüt, son çözümlemede emek üretkenliğidir. Emek üretkenliği ise teknik gelişmeyle doğrudan bağlıdır... İki sistem yarışacaksa ve sosyalizm bu yarışta üstünlüğünü kanıtlayacaksa, yarışın pisti tek dünya pazarı olmak zorundadır. Sosyalizm emek üretkenliğinde ulaştığı düzeyi, başarılarını burada gösterecek ve üstünlüğü bu yoldan sağlayacaktır." (A. Antepli, "Pazar Sorunu", *İşçinin Sesi*, 26 Nisan 1981, sayı: 157, s.8)

Zayıf halkalardaki komünistlerin görevi de, bu ülkelerde devrim kavgasını yükseltip emperyalizmden parça koparmak, onun atardamarlarını peyderpey kesmek ve böylece sosyalist sektörü nitel ve nicel olarak büyütmeektir.

Gorbaçov'un ufku bu değildir.

### Perestroyka'cıların dilinin altındaki bakla

Buraya kadar gördüklerimizden şu çıkıyor: Gorbaçov'un *bugün* ölüm kalım sorunu olarak getirdiği sorunların hemen hemen hepsi, kapitalizmin gelişmeye başlaması ile ortaya çıkıyor. Yüzyılın ortalarından bugüne, görüşlerimizde "köklü revizyon" ya da yalnızca revizyon gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Tersine bütün gelişmeler, komünistlerin Marksizm-Leninizmin ilkelerine daha sıkı sarılmaları, devrim ve komünizm kavgasını eskisinden daha hınca yükseltmeleri gereğine işaret ediyor.

O zaman Gorbaçov, konuşmasında niye bu kadar kıvırtıyor?

(Devam edecek)